

efficiency enhancement of crime prevention towards preventative activities. Ukraine is characterized by a medium security level of using payment cards. It shows the investigation results of the payment channel security level, research approach to risk distribution of using payment cards. There are features of card crime in Ukraine and ways of detection, termination of criminal violations committed using payment cards. Taking into consideration the transnational nature of the card crime, there are the analysis results of some components of investigative characteristics of similar crime in the Russian Federation.

In order to enhance efficiency of crime prevention in terms of serious crime prevention, it is offered to develop the criminal intelligence sector in cyber police units of the National Police. The conclusion is that law enforcement bodies of Ukraine do not need to start struggling with «card» crime from scratch, as the absolute majority of protective instruments has already been tried and tested by foreign colleagues and international organizations, in particular EMA, want to share such experience and contribute to its adaptation to the national legislation. All that bank institutions and law enforcement bodies with proper financing can do is to follow algorithms to prevent distribution of illegal circulation of card crime within the country.

Key words: *payment care, security level, risks, investigative characteristics, criminal intelligence.*

Стаття надійшла 30 червня 2016 р.

УДК 343.232

Р. Л. Максимович

ПРО ПОНЯТТЯ «ПОРУШЕННЯ» У КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

З'ясовано таке наскрізне кримінально-правове поняття, як «порушення». Проаналізовано особливості роз'яснення цього питання за чинним Кримінальним кодексом України. Досліджено зміст і значення цього поняття у Кримінальному кодексі України. Інтерпретовано позицію судової практики в контексті розуміння цього поняття. Наведено співвідношення понять «порушення правил», «порушення порядку» і «порушення вимог».

Ключові слова: *Кримінальний кодекс, порушення правил, порушення порядку, порушення вимог.*

Постановка проблеми. Дослідження питання про поняття порушення, як одне із багатьох наскрізних кримінально-правових понять, надзвичайно важливе. У доктрині кримінального права воно може сприяти зменшенню кількості існуючих дискусій, а також – допомогти у процесі удосконалення відповідних норм кримінального закону.

Стан дослідження. Питання «порушення» викликає певний інтерес у кримінально-правовій літературі. Воно, як суспільно небезпечне діяння, що є ознакою об'єктивної сторони складу злочину, в різний час було предметом вивчення низки науковців, зокрема: С. В. Бабанін, В. Є. Емінов. Здебільшого це питання досліджувалося поверхово в межах загального вчення про об'єктивну сторону складу злочину, або акцентувалось на цій ознаці лише в окремих складах злочинів.

Доцільно виявити особливості роз'яснення досліджуваного кримінально-правового поняття у кримінальному законі, з'ясувати існуючі недоліки для того, щоб уникнути їх в майбутніх відповідних кримінально-правових нормах, що і є **метою** нашої розвідки.

Виклад основних положень. Насамперед треба зазначити, що порушення є одним із багатьох наскрізних кримінально-правових понять. У кримінально-правовій літературі зазначається, що наскрізними поняттями потрібно вважати такі, які використовуються неодноразово і мають одне і те ж значення, які зберігають своє значення незалежно від того, щодо якого інституту кримінального права вони використовуються [1, с. 74].

У Кримінальному кодексі (далі – КК) України у багатьох випадках як вказівка на діяння, в якому може виражатись суспільно небезпечне діяння, використано поняття «порушення». Порушення як суспільно небезпечне діяння є ознакою об'єктивної сторони складу злочину. Великий тлумачний словник сучасної української мови дає таке визначення цього поняття: «відхилення від правил, відступ від законів, невідповідність традиції, звичаям і т. ін.» [1, с. 1074].

Про порушення порядку йдеться у ст.ст. 110, 110-2, 143, 159-1, 213, 220-1, 223-2, 236, 296, 321-2, 329, 332-1, 333, 390 КК України. У деяких з цих випадків наявне певне роз'яснення цього суспільно небезпечного діяння. Відтак у ст.ст. 110–110-2 КК України вказано на порушення порядку, встановленого Конституцією України, у ст.ст. 143, 329 КК України зазначено про порушення порядку, встановленого законом. У диспозиції ст. 236 КК України одночасно йдеться про порушення порядку і порушення правил, а в назві цієї статті – лише про порушення правил. Це є одним із прикладів, коли наявна така невідповідність форми і змісту. Безсумнівно, що в такому разі треба надавати перевагу диспозиції такої статті.

Про порушення правил законодавцем зазначено у ст.ст. 239, 240–243, 247, 248, 250, 251, 267, 272, 291, 334, 420 КК України тощо. В низці з цих випадків можна відразу зрозуміти про які саме правила йдеться. Так, у диспозиції ст. 247 КК України зазначено про порушення правил, а в назві йдеться про законодавство. Тобто, кримінально-

караним є порушення правил, що містяться в законодавстві. У ст.ст. 334, 395 КК України навпаки в назві йдеться про правила, а в диспозиції чітко зазначено порушення яких саме правил є відповідним злочином за певних умов.

В інших випадках законодавець використовує словосполучення «порушення вимог» – ст.ст. 172, 209-1, 247, 267-1, 270, 271, 391 КК України. Причому в деяких з них (ст.ст. 209-1 і 247 КК України) роз'яснено, що саме варто розуміти під порушенням вимог, а саме норм відповідного законодавства.

Навряд чи виправданим є використання законодавцем паралельно зазначених понять, оскільки, по-перше, змістове навантаження їх є практично тотожним, а тому таке не свідчить про належну якість кримінального законодавства в цьому контексті, по-друге, загально-визнано, що положення законів мають бути чіткими і зрозумілими, тому, що тільки в такому разі може наставати відповідальність за їх невиконання. Відсутність точності та визначеності юридичних конструкцій є свідченням недотримання вимог законодавчої техніки. Зокрема зазначається, що особливо необхідно зважати на точність термінології. Визначення термінів повинно відповідати їх змісту, що міститься в офіційній діловій мові, спеціальних науках та чинному законодавстві, а також має бути однаковим у всьому тексті закону [2, с. 15]. А тому виникає питання про те, яке саме поняття має застосовуватися із «порушенням» в якості вказівки на відповідне суспільно небезпечне діяння. Традиційно у таких випадках за основу вирішення таких питань беруть етимологічне значення відповідного слова. Відтак у Великому тлумачному словнику сучасної української мови зазначено, що порядок – це стан, коли все робиться, виконується так, як слід, відповідно до певних вимог, правил та ін. [3, с. 1074], правило – зібрання якихось положень, що визначають порядок ведення або дотримання чого-небудь [3, с. 1100], а вимога – норми, правила, яким хто-, що-небудь повинні підлягати; офіційний документ із проханням видати що-небудь або направити кого-небудь у чиєсь розпорядження [3, с. 141]. Як бачимо, наведені дефініції не є допоміжними у вирішенні розглядуваного питання, оскільки поняття «порядок», «правило» і «вимога» роз'яснюються через інші їм подібні, а також визначення не є інформативними, тому, що в них йдеться про «все», «чого-небудь», «хто-що-небудь». Видається, що варто брати до уваги те, що у всіх зазначених випадках є порушення положень нормативно-правових актів, які мають юридичну силу закону чи підзаконних нормативно-правових актів. Такі положення традиційно втілюються у нормах. Під нормою ж у теорії права розуміють загальнобов'язкове

правило поведінки, яке встановлено чи санкціоноване державою. Відтак зокрема, навряд чи правильним є розмежуванням законодавцем правил і норм у ст. 325 КК України. Видається, що словосполучення «порушення правил» є найбільш прийнятним у зазначених статтях Особливої частини КК України. Як правило, порушення яких є кримінально-караним, можуть виступати нормативно-правові акти, різні за юридичною силою. Тобто, джерелами відповідних правил є: 1) нормативно-правові акти Верховної ради України (закони, постанови, інші акти), Президента України (укази, розпорядження), Кабінету Міністрів України (постанови, розпорядження), Міністерств та інших центральних органів виконавчої влади; 2) міжнародні договори, що ратифіковані Верховною радою України, які відповідно до ч. 2 ст. 9 Основного Закону України є частиною національного законодавства. Водночас, на нашу думку, в низці випадків джерелами відповідних правил є загальноновизнані норми поведінки і правила співжиття. Саме тому доцільно використовувати поняття «порядок», яке є дещо ширшим за змістовим навантаженням. Наприклад, про порушення порядку йдеться у ст. 296 КК України, де передбачено відповідальність за хуліганство.

Видається, що порушення може полягати у двох формах злочинного діяння (дії і бездіяльності). Тобто, особа, на яку покладено обов'язок додержуватись порядку, вимог чи правил, може вчинити заборонену дію або ж не здійснити обов'язкову дію. Злочинна бездіяльність традиційно може бути чиста, коли особа взагалі не вчиняє обов'язкову дію чи так звана змішана, при якій можливий варіант, коли суб'єкт складу злочину неналежно здійснює відповідну дію, а саме здійснює не всі очікувані від нього дії чи не в повному обсязі. У ст.ст. 351 і 351-1 КК України йдеться про «невиконання законних вимог». У цих випадках здійснена вказівка на порушення відповідних вимог лише шляхом бездіяльності.

Вважаємо, що порушення тільки писаних правил, порядку чи вимог є підставою для кримінальної відповідальності особи, оскільки неписані, які передаються з вуст у уста, не завжди чіткі та зрозумілі і до того ж це суперечило б нормі, яка міститься у ч. 3 ст. 62 Конституції України про те, що обвинувачення не може ґрунтуватися на припущеннях [4].

Необхідно зауважити, що відповідні правила зазвичай виражаються у формі категоричної вказівки чи категоричної заборони. Необхідність в такому разі їх дотримання є безсумнівною. Водночас наявні ситуації, коли відповідні джерела втілені у рекомендаційній формі. Рекомендаційний характер норм таких джерел виключає обов'язковість їх дотримання. З огляду на це, порушення норм, які

містяться у зазначених джерелах права, є кримінально-караним тільки тоді, коли настали відповідні суспільно небезпечні наслідки. Як зазначає В. Є. Емінов, рекомендаційний характер норми ніби залишає особі більше свободи вирішувати, як діяти в конкретній ситуації, але не знімає з неї відповідальності за помилкове рішення. Ігноруючи рекомендацію, особа бере на себе ризик настання суспільно небезпечних наслідків [5, с. 15]. Чи не найбільш яскраво зазначене питання втілюється у злочинах проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Зокрема у Правилах дорожнього руху, які затвердженні постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306 міститься знак 5.30 «рекомендована швидкість», який застосовується для позначення швидкості з якою рекомендується рух на цій ділянці дороги і встановлюється на початку цієї ділянки. Скажімо особа перевищує рекомендовану швидкість, то адміністративна відповідальність, а надто кримінальна, не настає. Якщо ж особа перевищує рекомендовану швидкість і заподіє потерпілій особі тілесні ушкодження середньої тяжкості, то настає відповідальність за ч. 1 ст. 286 КК України. На такий приклад раніше зауважив С. В. Бабанін [5, с. 75]. Науковець не виявив у єдиному державному реєстрі судових рішень вироків по кримінальних справах, де особа була б засуджена саме за порушення таких норм. Натомість трапляються випадки засудження особи за порушення забороняючих норм, які, зокрема, ґрунтуються на певних рекомендаційних положеннях. Відтак ОСОБА 4 була визнана винуватою і засуджена за вчинення злочину, передбаченого в ч. 1 ст. 286 КК України і вчиненого за таких обставин. Порушивши п. 2.9 б Правил дорожнього руху, згідно з яким водію забороняється керувати транспортним засобом у хворобливому стані, у стані стомлення, а також перебуваючи під впливом лікарських препаратів, що знижують швидкість реакції і увагу, будучи у стані стомлення, ОСОБА 4, відчувши біль у серці, зупинила автомобіль і прийняла одну таблетку лікувального препарату «Корвалтаб», вживання якого не рекомендоване під час діяльності, яка потребує підвищеної уваги, швидких психічних і рухливих реакцій і може викликати сонливість і запаморочення. Після чого ОСОБА 4 виявила злочинну самовпевненість і продовжила рух, не справилась з керуванням і здійснила наїзд на пішоходів ОСОБА 5 і ОСОБА 6, заподіявши останнім тілесні ушкодження середньої тяжкості [6].

Логічно і закономірно, що зазвичай зазначені злочини можуть бути вчинені особою, яка наділена ознаками спеціального суб'єкта, на якого нормативно-правовим актом, підзаконним нормативно-правовим актом чи локальним нормативно-правовим актом покладено обов'язок

виконувати відповідні вимоги, правила чи дотримуватись порядку. Проте не виключені випадки здійснення відповідного порушення і загальним суб'єктом. Це можливо тоді, коли відповідні правила чи вимоги можуть бути сприйняті особою без відповідної підготовки практично відразу. Скажімо, що стороння особа курить на території автозаправної станції всупереч наявності відповідних знаків безпеки щодо заборони такої дії. Пункт 12 Правил пожежної безпеки для об'єктів зберігання, транспортування та реалізації нафтопродуктів, які затверджені Міністерством Палива та енергетики України від 24 грудня 2008 року № 658 передбачає, що куріння на території підприємства, за винятком спеціально визначених місць, забороняється. Дії такої особи за наявності відповідних суспільно небезпечних наслідків можуть бути кваліфіковані за ст. 273 КК України.

Варто зазначити, що в усіх розглянутих випадках наявні бланкетні диспозиції, тобто для з'ясування змісту конкретного порушення необхідно звертатися до інших нормативно-правових актів.

Порушення під час вчинення зазначених злочинів може виражатися в одиничному акті злочинної поведінки (дії чи бездіяльності) чи в сукупності таких актів, коли відбувається порушення однакових чи різноманітних норм законодавства. В останньому випадку це, як правило, не впливає на кримінально-правову оцінку вчиненого, але, безсумнівно, має враховуватися судом на такій стадії застосування кримінального закону, як призначення покарання.

У деяких випадках порушення є ознакою відповідних суспільно небезпечних наслідків (ст.ст. 293, 361 КК України).

Висновки. Поняття «порушення» має різне кримінально-правове значення у кримінальному законодавстві України. Доцільно говорити про «порушення правил» у статтях Особливої частини КК України.

1. Навроцький В. О. Наскрізнi кримінально-правові поняття / В. О. Навроцький // 10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (13–14 жовт. 2011 р.); редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Х.: Право, 2011. – С. 73–77.

2. Практика законотворення 01. Правила оформлення проектів законів та основні вимоги законодавчої техніки: методичні рекомендації / заг. ред. В. П. Крижанівського. – К.: ФОП Москаленко О. М., 2014. – 44 с.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови: з дод. і допов. / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

4. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Эминов В. Е. Борьба с авиационными происшествиями. Вопросы уголовной ответственности и предупреждения преступных нарушений правил безопасности полетов и эксплуатации воздушного транспорта / В. Е. Эминов. – М., 1980. – 104 с.
6. Бабанін С. В. Кримінальна відповідальність за порушення чинних на транспорті правил: дис. ... к.ю.н. / С. В. Бабанін. – Дніпропетровськ, 2008. – 238 с.
7. Справа № 1-28/11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/16752025>.

Максимович Р. Л. О понятии «нарушение» в Уголовном кодексе Украины

Истолковано таке сквозное уголовно-правовое понятие, как «нарушение». Проанализированы особенности уяснения этого вопроса по действующему Уголовному кодексу Украины.

Исследованы содержание и значение этого понятия в Уголовном кодексе Украины. Интерпретирована позиция судебной практики в контексте понимания этого понятия. Показано соотношение понятий «нарушение правил», «нарушение порядка» и «нарушение требований».

Ключевые слова: Уголовный кодекс, нарушение правил, нарушение порядка, нарушение требований.

Maksymovych R. L. The notion «violation» in the criminal code of Ukraine

The article is dedicated to the ascertaining of such a through criminal-legal notion as violation. The peculiarities of regulation of this question according to the valid criminal code of Ukraine are analyzed. The correlation of the notions «violation of rules», «violation of order» and, «violation of demands» are given. The notion, «violation of rules» is the most suitable in corresponding cases. The sense and meaning of this notion is researched in the Criminal code of Ukraine and criminal-legal literature. It is argued that these notions has various criminal-legal sense sometimes. It is proved that underlying notions must have single meaning. This notion is used in the General part of the Criminal code of Ukraine five times. On the other hand it is used almost in more than forty articles of Special part of the Criminal code of Ukraine. The sense of the notion «violation» is clarified sometimes in the valid Criminal code of Ukraine. The underlying criminal-legal notion contains a reference to the action as the characteristic of the objective side of the body of crime and to the social dangerous consequences simultaneously. There are various kinds of sources of corresponding rules. The violation of recommending norms is supposed to be a crime only in the case of social dangerous consequences. The violation of written rules is a legal reason of criminal liability. The general subject can also commit violation of rules. The notion «violation of order» has a wider content than «violation of rules».

The highest judicial body in the system of general jurisdiction did not interpreted the notion «violation» in its resolution. There are various points of view concerning also single bodies of the crimes. Judicial practice is similar usually. There are different types of violation according to the valid Criminal code of Ukraine.

Key words: *Criminal code, violation of rules, violation of order and violation of demands.*

Стаття надійшла 5 жовтня 2016 р.

УДК 347.41+343.35

**В. М. Парасюк,
Н. М. Парасюк**

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОРЯДКУ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЄДНОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Системно проаналізовано норми цивільного та кримінального законодавства, які регламентують охорону суб'єктивного права особи виконувати зобов'язання відповідно до встановленого порядку. Наголошено на необхідності узгоджувати зміст термінологічного апарату кримінально-правової заборони із цивільно-правовими положеннями про зобов'язання. Констатовано, що для досягнення єдності правозастосовної практики у справах про примушування до виконання цивільно-правових зобов'язань (ст. 355 КК України) треба чітко дотримуватися критеріїв розмежування цього злочину з іншими суміжними посяганнями.

Ключові слова: *цивільно-правові зобов'язання, угода, договір, злочин, примушування, погроза, насильство, пошкодження майна, знищення майна, вимагання.*

Постановка проблеми. Системний підхід до пізнання права як об'єкта соціальної дійсності є відправним моментом правозастосування, яке становить складний процес пошуку, відбору та з'ясування можливості поширення норми права на конкретний акт поведінки людини. Показником якості цього виду юридично значущої діяльності є не ступінь взаємного впливу галузей права, а наявність стійких міжгалузевих зв'язків між ними. Предметний характер взаємодії визначається і між цивільною та кримінальною галуззю права. Визначаючи тип